

Gânduri și obiceiuri de Pesah

De Lucian Zeev Herșkovici

Pesah se apropie. Ocazie pentru a ne pune câteva întrebări legate de filosofia acestei sărbători, a rădăcinilor și tradițiilor legate de ea. Un popor lipsit de memorie istorică nu poate supraviețui. Pesah este o parte principală a memoriei istorice a poporului evreu.

”Chag HaPesach” (cu denumirea populară românească ”Paștele Evreiesc”) este cea mai mare sărbătoare a poporului evreu. Este ziua ieșirii lui Israel din Egipt, din robie în libertate (”meavduth lecheruth”). Dar, de fapt, nu este vorba de o singură sărbătoare ci de câteva sărbători reunite, celebrate laolaltă. Pesah este prima dintre ele. Celelalte sunt: ”Chag HaMatzoth” (Sărbătoarea Azimelor), ”Chag HaCheruth (Sărbătoarea Libertății), ”Chag HaAviv” (Sărbătoarea Primăverii).

Azima și semnificațiile ei

Elementul principal este cel al reunirii dintre libertate și primăvară. Ieșirea din robie poate fi comparată cu ieșirea din greul și frigul iernii spre o perioadă mai bună. Nu întâmplător primăvara simbolizează libertatea. Azimele (respectiv, pâinea nedospită, (”matzoth”) au rolul de a aminti de aluatul nedospit pe care l-au luat fiii lui Israel cu ei în noaptea ieșirii din Egipt. Ele sunt numite și ”lechem oni”, pâinea sărăciei. Există obligația de a le consuma de Pesah, în decursul tuturor celor 7

zile ale sărbătorii (în afara Ereț-Israelului 8 zile). În această perioadă este interdicția totală de a consuma pâine dospită și alte alimente bazate pe cerealele care dospesc ("chametz").

Unii comentatori ai Torei au adăugat acestui element un aspect moral. Dacă omul consumă zilnic numai pâine dospită, care poate fi considerată simbol al bogăției, o săptămână pe an el trebuie să consume numai azime, respectiv numai pâinea sărăciei. Acest lucru este menit să-i amintească omului bogat – și în special celui îmbogățit – că în trecut, cândva, a fost sărac. Deci, el trebuie să respecte faptul că Bunul Dumnezeu l-a ajutat să-și îmbunătățească situația și să-și amintească de obligația de a-i ajuta pe săraci, pe oamenii nevoiași, frații săi.

Alți comentatori afirmă că "hamețul" este simbolul mândriei și trufiei, deoarece alimentele care dospesc "cresc", respectiv se umflă atunci când sunt lăsate să dospească. Deci, timp de o săptămână, omul trebuie să renunțe la mândrie, la trufie, trebuie să înceteze de a fi plin de sine, trebuie să devină modest, respectuos față de ceilalți.

Durata și sensul sărbătorii

Cele șapte zile ale sărbătorii (în Diaspora opt zile) cuprind o zi de sărbătoare propriu-zisă (în Diaspora două zile), o perioadă de 5 zile de semi-sărbătoare ("Chol HaMoed"), redusă la 4 zile în Diaspora și ultima zi a perioadei sărbătorii, care este sărbătoare ea însăși (celebrată două zile în Diaspora). Unii comentatori afirmă că Pesah este numai prima zi, cea a ieșirii din Egipt, celelalte zile fiind Sărbătoarea Azimelor. De fapt, consumul azimelor începe din seara de ajun a primei zile și continuă până la sfârșitul ultimei zile a sărbătorii.

Sărbătoarea de Pesah este menționată în Tora în câteva rânduri, fie sub denumirea "Pesach", fie sub denumirea "Chag HaMatzoth", ea fiind una dintre cele trei sărbători care impuneau pelerinajul la Ierusalim în perioada primului și al celui de al doilea Templu.

Unii comentatori au interpretat-o ca prima revoluție națională, urmată de "Chag HaShavuoth" (Sărbătoarea Primirii Torei, sau Sărbătoarea Săptămânilor), prima revoluție spirituală și de "Chag HaSucoth" (Sărbătoarea Colibelor), prima revoluție socială din istorie. Eliberarea este un fenomen care reunește trei aspecte: național, spiritual, social. Este esența libertății, așa cum apare în Tora. Prima libertate este cea națională, care include și elementul social, respectiv eliberarea din robie.

Povestea lui Moșe și a eliberării din Egipt

Fiii lui Israel fuseseră robi în Egipt. Ei ajunseseră în această țară din cauza foametei, atunci când Iosif era viceregele Egiptului, primul om după faraon (regele Egiptului). Dar faraonul murise, murise și Iosif, muriseră prima generație a fiilor lui Israel. Noul faraon nu mai știa cine sunt fiii lui Israel, nu mai știa cine fusese Iosif, omul care salvase țara de foamete. Fiii lui Israel, considerați străini, fuseseră înrobiți și deveniseră robi ai faraonului. Dar ei se înmulțiseră, ceea ce îngrijora pe faraon și pe miniștrii lui. Atunci faraonul a decis ca fiecare fată născută din neamul lui Israel să crească sclavă, iar fiecare prunc de sex masculin să fie ucis, înecat în apa Nilului. Multe femei făceau tot ce puteau pentru a-și salva pruncii, ascunzându-i. Astfel a fost cu Iocheved, soția lui Amram, din tribul Levi. Atunci când a născut un prunc de parte bărbătească, ea împreună cu fiica ei Miriam, l-au pus într-un sicriș de papură și l-au adus la malul Nilului atunci când fiica faraonului venea să se scalde, împreună cu prietenele și servitoarele ei. Ele au găsit copilul, l-au luat, i-au găsit o doică (în persoana mamei lui adevărate) și l-au crescut, copilul știind că este evreu, dar aflându-se la palatul faraonului. În epoca modernă, unii comentatori au afirmat că acesta este tipul conducătorului național evreu, crescut între străini, dar care era conștient de apartenența lui.

După ce Moșe a crescut, el a înțeles cine era. Amestecându-se în conflictul dintre un evreu și un egiptean, el i-a luat apărarea evreului și l-a ucis pe egiptean. A urmat intervenția lui în conflictul dintre doi evrei, iar unul dintre aceștia l-a

amenințat că îl va denunța pentru uciderea egipteanului. Nevoit să fugă, el ajunge în Midian, se căsătorește cu Jipora, fiica preotului Ithro, devine păstor și într-o zi întâlnește Spiritul lui Dumnezeu. Acesta îi cere să revină în Egipt pentru a-și elibera poporul din robie și a-l scoate din această țară. La porunca Domnului, el face acest lucru și se duce împreună cu fratele lui Aharon (Aaron) la faraon cerându-i să permită plecarea poporului său. A rămas clasică afirmația lui Moșe: "Shlach eth amy veyavduny" (=Trimite poporul meu – în sens de : permite poporului meu să plece - și să mi se închine). Aici intervine un element suplimentar: ideea că Dumnezeu a vrut nu numai eliberarea poporului lui, ci și să îl convingă pe faraon că El, numai El, este Dumnezeu cel Adevărat. De aceea, de fie care data faraonul refuză, urmează o minune făcută de Dumnezeu care lovea în Egipt (=cele zece plăgi) și abia în cele din urmă faraonul cere poporului lui Israel să părăsească Egiptul imediat, în noaptea celei de a zecea plăgi uciderea primilor născuți. Neamul lui Israel au ieșit cu aluatul nedospit pentru că acesta nu apucase să dospească, iar memoria faptului este păstrată de azime, pâinea nedospită. Unii comentatori au interpretat ieșirea lui Israel din Egipt și sub forma "ieșirii din strâmtoare", recte din suferință. Ideea se bazează pe etimologia cuvântului ebraic "Mitzrayym", denumirea ebraică a Egiptului (țara dintre strâmtoari). Deci neamul lui Israel au ieșit din strâmtoare: este un joc de cuvinte care reunește strâmtoarele geografice cu strâmtoarea socială și strâmtoarea sufletească. În privința denumirii "Pesach", ea provine de la verbul ebraic "pasoach" (= a sări), deoarece Îngerul Morții a sărit peste porțile evreilor în noaptea uciderii primilor născuți, pentru că evreii își pusese un semn special pe usciorul ușii, la cererea lui Dumnezeu, transmisă prin Moșe, primii născuți ai lor fiind astfel salvați. În amintirea acestui fapt, ziua de ajun de Pesah este o zi de post, dar numai pentru primii născuți de parte bărbătească ("Tzom bekhorym"); ei pot să nu postească dacă sunt răscumpărați în dimineața acestei zile.

Pregătirea și celebrarea Pesachului

Deoarece interzicerea "hamețului" este totală, inclusiv atingerea lui, pentru siguranță se face curățenie generală în casă, pentru a se înlătura tot ce este "hameț". Urmează vinderea "hamețului" unui neevreu, care ia "hamețul" asupra lui în timpul sărbătorii, evreul putând afirma că, dacă a atins ceva făcut din "hameț", nu este al lui. Apoi are loc "căutarea hamețului", cu două zile înaintea sărbătorii, seara. În cele din urmă are loc arderea "hamețului", în dimineața zilei care precede sărbătoarea; faptul a fost prezentat de unii comentatori ca arderea răului și eliminarea lui totală. Consumul "hamețului" este interzis din acel moment, dar azime pot fi consumate numai începând cu masa de seară: în cursul zilei de ajun de Pesah pot fi consumate numai alimente care nu intră în categoria "hameț", dar nici azime, asupra consumului cărora trebuie făcută o binecuvântare în seara de ajun de Pesah. Există și obligația schimbării vaselor, pentru a exista certitudinea că nu a rămas nici o

urmă de "hameț" pe ele. În cazul în care cineva nu poate să-și cumpere vase noi sau să păstreze vase speciale pentru Pesah, el are obligația de a le curăța în mod special, trecându-le prin foc ("hagalath kelym"). Înlăturarea "hamețului" este asociată cu venirea primăverii și reînnoirea.

Pesachul începe cu rugăciunea specială sărbătorească de seară, în seara de ajun de Pesah. Pe lângă menționarea sărbătorii, sunt citați câțiva Psalmi de laudă ("Halel"). Această rugăciune a fost compusă relativ târziu, în perioada dominației Regatului Ptolemaic asupra Eretz-Israelului: din această cauză este subliniat faptul că Lavan Arameul a fost mai rău decât faraonul, primul voind distrugerea întregului neam al lui Israel, iar cel de al doilea numai a celor de parte bărbătească. În prima zi de Pesah se citește "Halel" în întregime, ceea ce simbolizează bucuria totală (în celelalte se citește numai parțial, datorită morții egiptenilor: evreilor le este totalmente interzis să se bucure de moartea cuiva, chiar și a dușmanilor lor). După revenirea acasă, urmează cina specială din seara de Pesah, numită "Seder" (=ordine). Totul este ordonat, fiecare lucru având un caracter de simbol. Pe castronul de "Seder" sunt puse: un ou copt (simbol al vieții și morții), un os cu carne friptă (simbol al suferinței în robia egipteană), o rădăcină amară, de obicei hrean (simbol al vieții amare pe care o duceau robii evrei), precum și o bucată de hrean dată pe răzătoare, frunze de pătrunjel special (numit "karpas" în limba ebraică, probabil sub influență greacă), având aceeași valoare simbolică (unele comunități orientale folosesc frunze de salată verde), puțin gem special făcut din nuci, miere și vin ("charoseth"), amintind de lutul cu care evreii lucrau cărămizi. Pe masă sunt puse trei azime (preferabil speciale, "matza shmura"), fiecare simbolizând câte o parte a nemului lui Israel: Cohen (=preoțimea), Levi (asistenții preoților din Templul de la Ierusalim, respectiv urmașii lor), Israel (poporul); deci este vorba de o unitate totală. Ideea unității este subliniată și prin povestea celor patru fii complect diferiți: primul învățat în Tora; al doilea "păcătos", adică cel care respinge Tora, necredincios; al treilea necunoscător; al patrulea într-atât de necunoscător încât nici nu știe să pună o întrebare. Începutul serii este cu întrebările unui copil, care vrea să știe ce se întâmplă, iar lectura este răspunsul pentru el. Este obligația consumului unei bucăți de azimă după binecuvântarea ei, precum și a patru pahare cu vin, după binecuvântări speciale. Se citește cartea "Hagada shel Pesach" (=Hagada, povestea ieșirii lui Israel din Egipt) înaintea mesei. Urmează masa de seară, apoi binecuvântarea de după masă. Spre sfârșitul mesei, este speranța venirii profetului Eliahu, căruia i se oferă o cupă cu vin: este speranța mesianică. În afara Eretz-Israelului, tot acest ceremonial se repetă și în a doua seară de Pesah, deoarece ora exactă nu este cunoscută (prin tradiție, de fapt, o glumă evreo-americană este că...se merge o seară la bunicii din partea mamei, altă seară la bunicii din partea tatălui..).

Un popor lipsit de memorie istorică nu poate supraviețui. Pesah este o parte principală a memoriei istorice a poporului evreu. Chiar dacă unii istorici și arheologi cred altceva despre ieșirea lui Israel din Egipt. Îmi amintesc de cazul unui arheolog israelian care susținea altă părere, dar care a afirmat că oricum, el celebrează seara de Pesah...

Articolul a aparut in <http://www.baabel.ro/>

Il reproducem cu acordul autorului si al redactoarei Andrea Ghita.